

INIMSÕBRALIK LINNA- JA KÜLARUUM

Noorsotsidena usume, et linna ei tuleks ehitada autodele, vaid inimestele. Inimsõbraliku ruumiloome prioriteetideks peame autostumise vähendamist, tasuta ühistranspordi ja rattaliikluse edendamist ning kergliiklusteede laiendamist.

Soovime näha radikaalset muutust omavalitsuste suhtumises kodutusse kui ühiskondlikku, mitte indiviidi tasandil probleemi. Majutus, toit ning ligipääs sanitaarruumidele ja hügieenivahenditele on elementaarsed inimvajadused ning vajadusel peab need tagama kohalik omavalitsus.

Hea avaliku ruumi eeldusteks on rohelus, ligipääsetavus ja kogukonnakeskne ruumiloome. Peame oluliseks, et need jõuaksid iga Eesti inimeseni, mitte ei koonduks vaid suurematesse keskustesse.

ELURIKAS ROHELUS

Noored Sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus:

- viib ellu hästi läbimõeldud linnaplaneerimist; pakub inimõõtmelist, kõigile ligipääsetavat ning mitmekesisema haljastusega tänavaruumi; vähendab muruniitmist; istutab juurde puid ja põõsaid;
- toetab teadlikku rohestumist ja rohepööret; edendab elurikkust, tagades putukatele, lindudele ja pisiimetajatele elukohad ning liikumisvõimalused mööda “rohelisi astmelaudu”; edendab katuseaedade rajamist, linnamesindust, potipõllundust ja teisi kogukonnapõhiseid roheprojekte;
- lihtsustab prügi sorteerimist, tagades kõigile ligipääsu selleks vajalikele prügikonteineritele.

SOLIDAARNE OMAVALITSUS

Noored Sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus:

- rakendab oma haldusalal võimalikke gentrifikatsioonivastaseid meetmeid, et vähendada inimeste sotsiaal-majanduslikku kihistumist;
- rakendab linnaloomes universaalse disaini põhimõtteid, et parkides, tänavatel ja väljakutel oleks hea liikuda nii noortel kui eakatel, kodututel kui edukatel, puudega kui puudeta inimestel;
- rakendab meetmeid kodutuse vähendamiseks; tekitab juurde munitsipaalpindasid, supikööke ja toidupanku; jagab tasuta toiduabi suuremates parkides
- muudab ajutisteks munitsipaalelamispindadeks kõik vähemalt pool aastat tühjana seisnud üürikorterid;
- rakendab üürikontrolli kõrge kodutustasemega piirkondades;
- tagab tasuta menstruaalhügieenivahendite kättesaadavuse koolides, noortekeskustes, rahvamajades, raamatukogudes, apteekides ning avalikes tualettruumides;
- tagab kõigile ligipääsetavate ja sooneutraalsete tualettruumide tasuta kasutamise avalikus ruumis;
- tagab kõigil avalikel hoonetel juurdepääsu puudega inimestele;
- suurendab invatranspordi rahastust ja invataksode hulka; kompenseerib kulud invataksode kasutamisel;

- laiendab võimalusi elamukooperatiivide loomiseks;
- toetab eakaid, kompenseerides neile vajadusel pensioni ja hooldekodu kohatasu vahe, kui eakas soovib elama asuda hooldekodusse.

HEA AVALIK RUUM

Noored Sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus:

- pakub aastaringselt vabaajategevusi ja ligipääsu kogukondlikele tegevusaladele nagu kelgumäed, väliujulad, saunad, *pump track*'id vms;
- toetab ajutisi ning linnaruumiga eksperimenteerivaid lahendusi (nt Autovabaduse puiestee Tartu kesklinnas);
- pöörab suuremat tähelepanu lemmikloomaomanike vajadustele; tagab ligipääsu koerte väljaheitekottidele avalikus ruumis ning prügikastide sagedasema paigutuse parkides;
- eelistab selliste tänavalgustite paigaldamist, millega kaasneb võimalikult vähe valgusreostust;
- paigaldab avalikke joogiveekraane ja rohkem pinke; varjualused kõigile uutele rattaparklatele;
- rajab Tartu näitel rattaringlussüsteemi (juhul, kui tegu on selleks piisavalt suure keskusega) ning tagab sellele tasuta ligipääsu madalapalgalistele elanikele;
- toetab kogukondlike kohtumispaikade rajamist ja muid kogukonnaprojekte nagu filmiõhtud, kohvikutepäevad jms.

KORRAS TARISTU

Noored Sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus:

- võtab osa üleriigilisest tasuta ühistranspordivõrgu loomisest ning rajab uusi kergliiklus- ja trammiteid (juhul kui tegu on selleks piisavalt suure keskusega);
- võtab linnaplaneerimisel arvesse lähedalasuvaid piirkondi (nt Tallinn ja Viimsi), et soodustada asulatevahelist arengut ning luua ühiselt töökohti vajalikes teenustes nagu lasteaiad, koolid ja kaubandus;
- toetab tänavate regulaarset ja aastaringset hooldust, sh pesemist, pühkimist, lume koristust ning ühistutele tasuta sõelmete jagamist;
- pooldab linnaloomes keskkonnasõbralikke liikumisviise nagu ühistransport, rattasõit ning jalgsikäimine, v.a. juhtudel, kui autoga liikumine on liikumispuude tõttu vajalik;
- kehtestab linnasisese automaksu, mille suuruse määravad omatud autode arv ja auto reostustase;
- kitsendab vajadusel kergliiklusteede laiendamiseks magistraalteid; eraldab rattateed ja suurendab kõnniteid; taastab rohelust ja haljasalasisid;
- rajab iga uue kilomeetri autotee kohta samapalju kvaliteetset ja eraldatud asulasisest rattateed (juhul kui tegu on selleks piisavalt suure keskusega);
- kehtestab kinnisvaraobjektidel parkimismaksimume, et soodustada teistel viisidel liikumist;
- kaasajastab linna või alevikeskust, jätkates "Hea avaliku ruumi" programmiga;

- pakub maksusoodustusi või toetusi omaniketa ja tühjalt seisvate kultuurilise- või arhitektuuriajaloolise väärtusega hoonete soetamiseks, eeldusel, et need taastatakse koostöös muinsuskaitseametiga;
- vähendab majaehituse hajutamist ja nõuab uute linnakute arendajatelt esmalt avalike teede, valgustuse, lasteaedade, koolide, kaupluste ja muude vajalikke teenuseid pakkuvate asutuste rajamist;
- määrab taristu arendamisel elamispiirkonnad, kus on keelatud pakkuda majutusteenust.

TÄISVÄÄRTUSLIK HARIDUS

Noorsotsidena usume, et hariduse kvaliteeti ei tohiks määrata inimese sotsiaalne taust või majanduslik olukord. Kõigile peab olema tagatud ligipääs tasuta, kvaliteetsele ning turvalisele õppekeskkonnale.

VÕRDNE STARDIJOON

Noored Sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus:

- tagab õpilaste varustamise kõigi vajaminevate õppevahenditega (sh spordivarustuse rendi, õmblusvahendite ja toiduainete soetamise käsitöötundideks) läbi põhi- ning õpingute jätkamise puhul ka keskkooli;
- kehtestab piirmäärad õpilasfirmade algkapitalile ning pakub võimalust taotleda vajaduspõhist algkapitali hüvitamist;
- vähendab toetuste eraldamist erakoolidele ning suunab vabanenud raha avalike koolide arendamiseks; erandina jätkuks toetuste eraldamine koolidele, kus rakendatakse alternatiivpedagoogikat (nt waldorfkoolid) või puudub kohatasu;
- pakub mõjuval põhjusel stipendiume õpilastele, kes soovivad suunduda kindlale erialale keskenduvasse erakooli (nt spordigümnaasiumid), kuid ei saa kohatasu endale lubada;
- vähendab ebavõrdsust koolide õppekvaliteedis; võtab arvesse õpilaste sotsiaal-majanduslikke olusid ning vähendab sisseastumiseksamite mõju kooli astumisel;
- rakendab kontrollitud koolivalikut, et vähendada hariduse sotsiaal-majanduslikku kihistumist, mille on tekitanud turuloogikal põhinev sisseastumissüsteem;
- tagab igale lapsele vähemalt ühe tasuta huviringi, maksumusega kuni 150% omavalitsuse haldusalal tegutseva keskmise huviringi maksumusest;
- muudab lasteaedade kohatasu vanema(te) sissetulekust sõltuvaks ning seab kohatasu ülemmääraks 5% vanema(te) sissetulekust;
- toetab elukestvat õpet ja pakub tasustatud ümberõpet neile, kes on kaotanud või kaotavad töö rohepöörde tagajärjel.

TURVALINE ÕPIKESKKOND

Noored sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus:

- tagab õpilaste parema kaitse nii teiste õpilaste kui õpetajate poolse tagakiusu eest; pakub kursust homo- ja transfoobse tagakiusu märkamisest ja ennetavatest meetmetest, mille läbimine on õpetajatele kohustuslik;
- keelab haridusasutustes tegutsemise organisatsioonidel, mis õpetavad riikliku õppekavaga vastuollu minevaid teadmisi;
- kontrollib, et haridusasutustesse paigutatud ideoloogiliste, sh religioossete organisatsioonide korraldatud ürituste reklaamides on selgelt välja toodud, et tegu on ideoloogilise organisatsiooni korraldatud üritusega.

MITMEKÜLGNE ÕPE

Noored sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus:

- laiendab koolides ühiskonnaõppe mahtu; kaasab õpiprogrammi rohkem poliitilisi ja kodanikuühiskonda puudutavaid teemasid, sh ametiühingute tegevuse tutvustamist;
- laiendab koolides seksuaalhariduslikku õpet, sh LGBT+ kogukonda puudutavate teemade käsitlemist;
- laiendab koolides õuesõppe mahtu ja looduse tundmaõppimist; rajab võimalusel õppeaedu haridusasutustesse; teeb õppeeesmärgil korraldatud loodusretked osaks õppeprotsessist;
- laiendab koolides võrdõiguslikkuse teemade käsitlemist, sh teistes ainetes peale ühiskonnaõpetuse nagu kirjandus, kunst, ajalugu jms;
- tagab usundiõpetuse valikainena kõigis keskhariidusasutustes;
- laiendab praktiliste oskuste tagamiseks koostööd kutse- ja üldkeskhariidusasutuste vahel;
- tagab vegantoiduvaliku koolilõuna osana ning pakub võimalust taotleda vajaduspõhist koolilõuna tasust vabastamist;
- pakub ühel päeval nädalas koolilõunana vaid taimetoitu.

KÄTTESAADAV TERVISHOID

Noorsotsidena usume, et kvaliteetne arstiabi ei saa olla vaid privileeg paremal elujärjel inimeste jaoks. Lihtne ja tasuta ligipääs tervishoiuteenustele tuleb tagada kõigile, sealhulgas keskustest väljaspool elavatele inimestele.

Noored Sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus:

- koondab juriidiliselt enda alla kõik omavalitsuse haldusalal töötavad perearstid, luues ühtse süsteemi, mis lihtsustab perearsti valimist ja temaga konsulteerimist;
- suurendab vaimse tervise teenuste rahastust ning tagab perearstiteenuse osutamiseks vajalikud ruumid;
- toetab vajadusel perearste finantsiliselt, et tagada parim arstiabi ka juhul, kui ei saa aidata haigekassa;
- toetab programme, mis võitlevad menstruatsiooniga seotud rahapuudusega;
- rajab anonüümsuse põhimõttel töötavad narkootiliste ainete testimispunktid, kus saab teha kindlaks narkootiliste ainete ohutuse;

- suurendab rahalist toetust peredele, kes hooldavad kodus keskmise või raske puudega pereliiget.

ÜHISKONDA PANUSTAV ETTEVÕTLUS

Noorsotsidena usume, et kaasaegse majanduse nurgakivideks on keskkonnasäästlikkus ja jätkusuutlik majandamine. Kohalik omavalitsus peab edendama innovaatilist ning ühiskonda panustavat ettevõtlust, pakkudes samaaegselt kaitset töötajate ja tarbijate huvidele.

Noored Sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus:

- toetab mahepõllundus- ja roheenergiaettevõtteid;
- pakub maksusoodustusi idufirmade tegevuse alustamiseks, eeldusel, et nad tekitavad järgmise kahe aasta jooksul teatud arvu töökohti;
- reguleerib platvormipõhiseid majutusteenuseid, takistades üürhindade kunstlikku tõstmist; seab maksimumarvu ühele omanikule kuuluvatele üüripindadele;
- maksustab omavalitsuse haldusalal tehtud investeringutest saadud dividende, üüri- ja muid passiivseid tulusid kõrgema määra järgi kui töötasu.

AVATUD JUHTIMINE

Noorsotsidena väärtustame avatud juhtimist ja tähendusrikast demokraatiat. Selle tagamiseks tuleb muuta läbipaistvamaks omavalitsuste rahaasjad, edendada soolist ja vanuselist võrdsust nende juhtimises ning võidelda korruptsiooniga.

Noored Sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus:

- tagab omavalitsuse ja selle korraldatud projektide rahastuse läbipaistvuse ning andmete kerge ligipääsu;
- teeb avalikuks omavalitsuse asutustes töötavate inimeste palgad, et vältida korruptsiooni ja sooliste palgalõhede teket;
- tagab soolise ja vanuselise tasakaalu omavalitsuse juhtivpositsioonide jaotusel;
- loob omavalitsuse tasandil eraldiseisva korruptsioonikontrolli.

VÕIMALUSTEROHKE MAAELU

Noorsotsidena peame oluliseks, et maaelu ei sureks välja. Ajal, mil üha enam noori kolib maalt linna ning ebavõrdsus maa- ja linnapiirkondade vahel on süvenemas, peavad omavalitsused laiendama võimalusi maal elamiseks, õppimiseks ja töötamiseks.

Noored Sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus:

- suurendab maapiirkondadele mineva raha osahulka omavalitsuse eelarves;
- pakub maksusoodustusi ja suurendatud õppetootusi maapiirkondadesse elama asuvatele noortele;
- suurendab maapiirkondades ettevõtlust elavdavaid toetusi ning tagab avalike teenuste kättesaadavuse;

- kehtestab lisakodudele maksu, mille suuruse määravad omatud lisakodude arv ja lisakodu kasutuspäevade arv ühes aastas.

HOITUD KESKKOND

Läheneva kliimakriisi eel ei saa me lootma jääda roheettevõtetele ja vabale turule, vaid nõudma otsustavad ja kiiret sekkumist ka riigilt ning kohalikelt omavalitsustelt. Noorsotsidena usume, et keskkonna hoidmiseks ja kliimakriisi pidurdamiseks tuleb rakendada senisest jõulisemaid erisustega keskkonnameetmeid.

Noored Sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus:

- moodustab oma kliimakava, eesmärgiga vähendada omavalitsuse haldusalal tekitatavat kliimakahju, mis oleks proportsioonis omavalitsuse arengutaseme ja tekitatud kahju hulgaga;
- suurendab keskkonnajärelevat, et vältida edasist kliimakahju teket ja keskkonnarikkumisi;
- karmistab taimekaitsevahendite inimestest puudutavaid ohutusnõudeid;
- maksustab omavalitsuse haldusalal bonus-malus süsteemi põhjal keskkonnaaenulike toodete toomist, võttes aluseks tootmisprotsessis väljutatud CO₂ koguse;
- rajab eraldi taara vastuvõtupunktid neile klaaspakenditele, mida muidu ringlusesse ei võeta, sh kange alkoholi pudelid, purgid jms;
- edendab tootepakendite korduvtäitmise võimaluse pakkumist poodides;
- teeb poodidele ja restoranidele kohustuslikuks annetada toidupankatele kõik toiduained, mis on jäänud üle või mille "parim enne" kuupäev on möödunud;
- tekitab juurde toidujagamiskappe ning suurendab linnasisest toidutootmist kogukonnaaedade rajamisega.